

Simona BADER
(Universitatea de Vest
din Timișoara)

Teatrul în presa scrisă românească – între cronică și relatare elaborată

Abstract: (Theatre in the Romanian Cultural Press - between the Review and Elaborate Retelling) One of the most common questions when addressing the issue of any form of art in the press (we'll talk about theater in particular) is whether that approach is literature or journalism. In the period immediately following the 1989 revolution, the distinction was hardly made because people who wrote about theater were not trained in the culture field, they were coming both from the field of media, but also outside it. Before 1989, it was thought that a person with theatre studies was able to become a theater critic. After 1989, the link between the theater specialization and the newspaper article was significantly reduced, increasing the number of literary chroniclers who have gone to the theater chronicle. Simultaneously, with the increasing number of cultural publications and general information newspapers, the texts about theater have begun to transform into informational journalism: news stories or developed stories. For this reason, I believe that a broad approach of the two genres: narrative and dramatic chronicle is necessary, to understand the distinction between these two genres and the reasons that journalists sometimes only need specialized training, but also the vision, understanding, without abandoning the critical eye on the show as a whole.

Keywords: journalism, culture, theatre, chronicle, news

Rezumat: Una dintre întrebările cele mai frecvente atunci când se abordează problema oricărei forme de artă în presă (vom vorbi despre teatru în mod special) este dacă abordarea respectivă este literatură sau jurnalism. În perioada imediat următoare revoluției din 1989, distincția s-a făcut cu greu, aceasta în mare parte deoarece persoanele care scriau despre spectacolele de teatru nu erau instruite în cultura domeniului, ele provenind atât din domeniul larg al presei, cât și din afara acestuia. Înainte de 1989, se considera că un absolvent al specializării Teatrologie era o persoană potrivită pentru a deveni critic de teatru. După 1989, legătura dintre secția de teatru și cronică de ziar s-a redus semnificativ, crescând ușor numărul cronicarilor literari care au mers și spre domeniul cronicii de teatru. Concomitent, odată cu sporirea numărului publicațiilor culturale și a celor de informații generale, textele despre spectacolele de teatru au început să se transforme în genuri ale jurnalismului de informare: relatări sau chiar știri mai dezvoltate. Din acest motiv, consider că este necesară o abordare pe larg a celor două genuri jurnalistiche: relatarea și cronică teatrală, pentru a înțelege unde apare distincția, cât și motivele pentru care ziaristii au nevoie uneori nu doar de o pregătire de specialitate, ci și de viziune, de înțelegere, de transpunere, fără a renunța însă la ochiul critic asupra spectacolului, în ansamblu, dar și în particular.

Cuvinte-cheie: jurnalism, cultură, teatru, cronică, știri

Între ziaristul acreditat pe instituțiile teatrale¹ și cronicarul de teatru există o foarte mare diferență. Distincția, la o primă vedere, este relativ simplă: spre deosebire de ziaristul acreditat, cronicarul teatral trebuie să învețe practic o nouă meserie cu o anumită percepție artistică în legătură cu actul teatral. Cu toate că există facultăți specializate de jurnalism, unde studenții învață diverse tehnici de scriere, precum și etapele elaborării unui text jurnalistic, scrisul publicistic este totuși o chestiune de talent. Putem începe chiar de la acest

¹ Sintagmă folosită pentru ziaristii care au dreptul să scrie informații puse la dispoziție de o instituție, conform Legii 544/2001 cap.II sect. a II-a, art.18.1 referitor la accesul mijloacelor de informare în masă la informațiile de interes public.

aspect discuția despre cele două stiluri jurnalistice: cronică și relatarea sau, mai pe larg, jurnalismul de opinie și jurnalismul de informare.

O altă întrebare care se pune, mai ales atunci când se abordează problema oricărei forme de artă în presă, este dacă abordarea respectivă este literatură sau jurnalism? În perioada imediat următoare Revoluției din 1989, distincția s-a făcut cu greu, aceasta în mare parte deoarece persoanele care scriau despre spectacolele de teatru nu erau instruite în cultura domeniului, ele provenind atât din domeniul larg al presei, cât și din afara acestuia. Înainte de 1989, se considera că un absolvent al specializării Teatologie era o persoană potrivită pentru a deveni critic de teatru. După 1989, legătura dintre secția de teatru a unei universități și cronică de ziar s-a redus semnificativ, crescând ușor numărul cronicarilor literari care au mers și spre domeniul cronicii de teatru. Înainte de 1989, se considera că studiile de specialitate de Teatologie, asigură automat oportunitatea de a deveni cronicar teatral. După 1989, legătura dintre specializarea Teatologie și cronică de specialitate la ziar se diminuează foarte mult. Concomitent, odată cu sporirea numărului publicațiilor culturale și a celor de informații generale, textele despre spectacolele de teatru au început să se transforme în genuri ale jurnalismului de informare: relatări sau chiar știri mai dezvoltate. Din acest motiv, consider că este necesară o abordare pe larg a celor două genuri jurnalistice: relatarea și cronică teatrală, pentru a înțelege unde apare distincția, cât și motivele pentru care ziariștii au nevoie uneori nu doar de o pregătire de specialitate, ci și de viziune, de înțelegere, de transpunere, fără a renunța însă la ochiul critic asupra spectacolului, în ansamblu, dar și în particular. De asemenea, vom vorbi pe scurt despre alte câteva genuri ale jurnalismului cultural, respectiv recenzia și știrea culturală, texte des întâlnite în presa de informare din România.

Textul jurnalistice este definit prin capacitatea lui de a cuprinde cât mai multe informații în cât mai puține cuvinte, adică de a fi concis și informativ. Spre deosebire de acesta, textul literar recurge la ornamente capabile să creeze o emoție estetică, valabilă în timp. De multe ori însă, asemenea elemente specifice stilului literar se regăsesc și în textele de informare, motiv pentru care, vorbind despre presa culturală, Doina Ruști, în volumul *Presa culturală. Specii, tehnici compoziționale și de redactare*, face o clasificare a articolelor jurnalistice în două grupe: specii narative (știrea scurtă, reportajul, jurnalul foileton portretul) și specii non-narative (manifestul și programul, eseul, comentariul, tableta sentențioasă, recenzia, cronică, pamfletul, interviul, polemica, scrisoarea deschisă), dar prezintă și un tabel realizat de Didier Husson și Olivier Robert, ce vizează locul fiecărei compoziții, dar și relația dintre atitudinea și intenția auctorială.

Există mai multe criterii de diferențiere a tipurilor de jurnalism. Unul dintre ele împarte articolele în jurnalism de informare (ex. știre, reportaj, interviu, relatare) și jurnalism de opinie (ex. editorial, cronică recenzie, comentariu). În cadrul jurnalismului de informare mai pot fi evidențiate două tipuri care se referă la o informare mai aprofundată: jurnalismul de interpretare și jurnalismul de investigare (ancheta jurnalistice).²

Atât jurnalismul de informare, cât și jurnalismul de opinie sunt tipuri de jurnalism care cuprind specii clare, cu reguli distincte de redactare, și nu permit intersectarea celor două tipologii. În virtutea dreptului la liberă exprimare a opiniei, presa independentă ar trebui să considere orice opinie valabilă, cu condiția ca aceasta să fie contrară interesului public, dreptului la imagine sau vieții private. Genurile jurnalismului de opinie ar trebui să pornească

² V. Cristian Florin Popescu, *Manual de jurnalism Redactarea textului jurnalistice. Genurile redacționale*, vol. I, București, Editura Tritonic, 2003

de la informații corecte, verificate, iar autorul textului de opinie să se afle în afara oricărui conflict de interese. Rolul jurnalismului de opinie ar trebui să fie acela de a ajuta publicul să se orienteze în viața cotidiană politică, socială, economică, culturală, oamenii formându-și propriile criterii de evaluare și propria scară de valori.

Relatarea – gen al jurnalismului de informare

„Relatarea este o narațiune de mai mare întindere decât știrea scrisă la persoana a III-a, referitoare la fapte absolut reale, urmărind realizarea unei selecții a celor mai importante informații de stare dintr-un câmp evenimential, eliminând toate considerațiile personale, emoțiile, judecățile de valoare ale naratorului.”³

Cu alte cuvinte, relatarea este de fapt o știre mai complexă și elaborată, ce oferă explicații pe larg asupra unui eveniment. Ca întindere, relatarea se situează între știre și reportaj, ea permițând prezentarea informațiilor despre un eveniment în urma procesului de selecție realizat de jurnalist, stabilind distinct unghiul de abordare al evenimentului și gradul de interes al acestuia asupra cititorilor. În presa cotidiană, mai ales în cea a anilor '90, relatarea a însemnat de fapt un amestec de procedee jurnalistice, chiar și de genuri de opinie: în același articol numit relatare se pot regăsi elemente de știre, opinie, reportaj, uneori chiar și interviu. Relatarea presupune obligatoriu prezența jurnalistului la locul desfășurării evenimentului, fără a face însă descrieri de atmosferă, portrete și evitând orice formă de umor. Ziaristul consemnează practic elementele esențiale de la fața locului, notând ce s-a întâmplat, cum s-a desfășurat evenimentul, dacă au avut loc fapte deosebite, cine a participat, cine a lipsit de la eveniment.

Pentru a scrie o bună relatare de la un eveniment, indiferent de natura acestuia (politic, economic, cultural, sportiv etc.), ziaristul trebuie să dispună de o serie de calități, printre cele mai importante fiind competența, capacitatea de a se distanța de evenimente, buna documentare și transparența. Reporterul de relatare este „cel care rând pe rând înțelege și face înțeles, vede și face vizibil, aude și face auzit, povestește și face povestibil, știe și face știute o sumă de fapte pentru cititori.”⁴

La fel ca pentru orice alt gen de articol destinat publicării în presa scrisă, pentru relatare ziaristul parcurge aceiași pași obligatorii: predocumentarea (cunoașterea informațiilor generale despre participanții la eveniment, circumstanțele, precum și tema acestuia), documentarea (participarea efectivă la eveniment și urmărirea acestuia până la final, dar și o investigație suplimentară asupra desfășurării acestuia) și postdocumentarea (integrarea informațiilor într-un cadru mai larg, adăugarea altor informații obținute ulterior despre eveniment). Rolul ziaristului nu trebuie să fie unul de înregistrare tip proces-verbal a faptelor în desfășurare, ci acesta trebuie să aibă o implicare cât mai activă, cerând mereu informații suplimentare, investigând, fiind atent la toate nuanțele și contextele în care sunt puși actorii evenimentului. Relatarea pornește de la întrebările de bază ale oricărui text jurnalistice (*Cine? Ce? Când? Unde? Cum? De ce?*), însă atenția ziaristului trebuie să treacă dincolo de simpla consemnare a răspunsului la aceste șase întrebări și să surprindă orice element de noutate neprevăzut, care poate să modifice unghiul de abordare ales inițial. Reporterul alege astfel din informațiile pe care le are la dispoziție, acele elemente

³ Radu Bălbăie, *Relatarea*, în *Manual de jurnalism. Tehnici fundamentale de redactare*, vol. II, Iași, Editura Polirom, p. 140.

⁴ *Ibidem*, p. 141.

importante, de noutate, care așezate într-un text narativ de tip jurnalistic devin interesante pentru un public neimplicat direct în eveniment.

„Povestirea de a doua zi”

„Relatarea presupune o expunere a faptelor, fără intenția de a le dezvolta într-un subiect și cu scopul precis de a informa. Povestirea se clădește pe o *fabulă*, dezvoltată sau nu într-un *discurs subiectiv*, cu intenția de a inocula o stare emoțională și un mesaj legat de ea.”⁵ Dincolo de demersul jurnalistic, în orice relatare simplă are loc o prezentare a faptelor, o descriere a evenimentului și a finalității acestuia. Relatarea stă de multe ori la baza unui text mai amplu, ce descrie, trecând prin filtrul subiectiv evenimentele la care autorul a fost martor. Doina Ruști observă că „în procesul creației literare întâmplarea se modifică, supusă unei retrairi subiective, căci orice narațiune cu intenții estetice *dezvoltă sau condensează o povestire primă*.”⁶ Claude Bremond remarcă și mai nuanțat: „ceea ce este povestit nu este, în textura sa intimă, un complex de evenimente și de roluri organizate după legi care îi sunt străine, ci o altă povestire care a pus deja sub forma de rol, a înrolat țesătura narabilului.”⁷

Din punct de vedere al construcției textului unei relatări, aceasta trebuie să fie de lungime medie (maximum două pagini) și să țină cont de răspunsul la întrebările de bază. Relatarea devine un amestec de informare și mărturie, sau, cum spunea jurnalistul Curtis MacDougall, aceasta este de fapt „o povestire de a doua zi”. Ca orice text narativ, relatarea are trei părți importante: introducerea, numită în termeni jurnalistici atac, cuprinsul sau planul textului și încheierea, care însă nu trebuie să tragă concluzii asupra evenimentului relatat. „*Atacul* trebuie să evite introduceri inutile. De pildă, locul, ziua, ora. Toate acestea sau o parte din ele pot fi lămurite în supratitlu, în titlu de rubrică. *Planul* textului nu impune rigori deosebite. Cel mai uzitat plan ar fi cel *liber (mozaic)*. Puțin sau deloc recomandabil este planul *cronologic* sau cel *demonstrativ*, din rațiuni lesne de bănuț. Primul este planul recompunerii epice, iar celălalt aparține agumentării. Important este însă altceva: ierarhizarea informației (noutate, interes uman etc.) și gestionarea corectă și expresivă a detaliilor de atmosferă.”⁸

În cazul relatării de la un spectacol de teatru, informațiile ce trebuie să se regăsească în conținutul articolului în mod obligatoriu sunt titlul, autorul, interpretii, data, locul, durata spectacolului, calificarea genului. Pentru a se deosebi însă de o simplă știre din domeniul cultural, relatarea ar trebui să mai conțină detalii despre conținutul spectacolului sau reacția publicului, fără a face însă niciun comentariu subiectiv, pentru a nu intra în genul jurnalismului de opinie, fără a aluneca așadar spre tendința de a scrie o cronică teatrală.

Mariana Brandl-Gherga consideră că relatarea este un gen jurnalistic aflat între *mimesis* și *diegesis*. „Dacă realitatea receptată este aproximativă, relativitatea planează și asupra textului jurnalistic. « Secvență lingvistică » non-ficțională, textul jurnalistic trăiește adeseori într-o ambiguitate hermeneutică primejdioasă. Tratat cu « discreție » de filologi, el își cere dreptul existențial, își afirmă codul și statutul lingvistic. În fața acestui tip de discurs,

⁵ Doina Ruști, *Presa culturală. Specii, tehnici compoziționale și de redactare*, București, Editura Fundației Pro, 2002, p. 16.

⁶ *Ibidem*, p. 16.

⁷ Claude Bremond, *Logica povestirii*, București, Editura Univers, 1981, p. 401.

⁸ Sorin Preda, *Tehnici de redactare...*, p. 154.

încep dilemele analitice. De ce ar fi un gest extremist să abordezi textul jurnalistic cu instrumentele criticii literare?”⁹

Relatarea de la un spectacol de teatru trebuie să țină cont de toate aceste aspecte. O știre prea dezvoltată ar fi anostă. Un material prea amplu și cu considerații personale ar depăși granițele impuse de jurnalismul de informare. Ziaristul trebuie să fie așadar specializat pe acest domeniu, dar să își păstreze obiectivitatea și exigența: el trebuie să fie „un specialist galonat și cu multe relații, un om capabil să ofere cu temei judecăți de valoare, să facă lămuritoare comparații și să selecteze critic prea plinul de informații ce însoțește un atare eveniment, strecurând abil mici anecdote, cancanuri, bârfe de culoar”¹⁰.

Cronica teatrală – specie a jurnalismului de opinie

Termenul *cronică* provine, din punct de vedere etimologic, din grecescul *cronos* (timp) iar sensul este de a pune în circulație informațiile.

Cronica este o specie jurnalistică în care autorul consemnează și comentează în același timp spectacolul; scopul acesteia este de a informa, dar jurnalistul devine totodată, un îndrumător cultural, un formator de opinii.

„La urma urmei, cronica jurnalistică, deși se adresează uneori unui receptor avizat (când apare în reviste specializate), totuși nu aduce opinii statornicite, ci face doar demersuri de receptare, înțelegere sau doar o discutare a unei opere. De aceea, îndrumarea sau lansarea unor idei de interpretare a unui spectacol trebuie să aibă o bază referențială și un mod subtil de constituire a unei viziuni pe care s-o accepte sau măcar s-o ia în seamă publicul cititor”¹¹.

Cronicarul dramatic urmărește intențiile autorului piesei scrise în raport cu punerea lor în scenă în cadrul spectacolului teatral. El urmărește însă în egală măsură și acțiunile celui care are grijă ca textul dramaturgic să fie complet exprimat pe scenă, respectiv ale regizorului. Acesta din urmă încearcă să descifreze intențiile autorului, să le interpreteze conform unei viziuni, să le transpună în jocul actorilor, să dea viață unui text literar ce devine, prin actul regizoral, un spectacol. Textul devine un pretext, o idee de la care pornește regizorul, care devine astfel creatorul propriei sale creații: spectacolul. El poate induce noi semnificații piesei, de ordin psihologic, estetic.

„Cronicarul spectacolului, la rândul lui, se adresează publicului cititor (al ziarului/revistei), public care a văzut spectacolul/care nu l-a văzut, și are de explicat/de informat în legătură cu elementele semnificative care transformă un text scris (piesa de teatru) într-un spectacol reușit/nereușit. Mai mult: cronicarul dramatic (un cititor specializat al literaturii dramatice, deci un critic literar, dar și un critic avizat al spectacolelor) ar putea să-și formuleze opiniile (favorabile/mai puțin sau deloc favorabile) într-un text argumentativ (= cronica propriu-zisă) care să spună cum ar fi pus el însuși spectacolul în scenă.”¹²

Se poate observa și tendința de a contamina cronica teatrală de caracteristici ale limbajelor din media spectacularizată. Cu cât piața mediatică din România devine tot mai mult acaparată de „spectacol”, de „știrea” care poate crește audiența (cititori, spectatori), cu atât mai mult tehnicile de scriere a cronicii teatrale, de practicare a jurnalismului teatral sînt abandonate în favoarea „spectacolului” sui-generis al persoanei care semnează. Aceasta

⁹ Mariana Brandl-Gherga, Sebastian Petrișor, *Relatarea, gen jurnalistic între mimesis și diegesis*, în „Cultură și comunicare.com”, nr. 1, 2007.

¹⁰ S. Preda, *Tehnici de redactare...*, p. 161.

¹¹ Doina Ruști, *Presa culturală...*, p. 141.

¹² Cristian Florin Popescu, *Manual de jurnalism. Volumul II*, București, Editura Tritonic, 2004, p. 147 – 148.

etalează de mult ori familiarități cu interpretii sau creatorii despre care scriu ceea ce e sub standardele minime pentru un jurnalism decent, profesionist.¹³

Nu de puține ori, cititorii unei publicații de informații nu fac distincția între o relatare sau o cronică de teatru, însă pentru cei avizați aceasta este de maximă importanță. Pentru spectatorul obișnuit, care uneori răsfoiește paginile unui ziar sau ale unui săptămânal, cronica teatrală are un caracter strict informativ – precum buletinul „meteo”. Pentru un om de teatru, orgolios ca orice artist, părerea criticului adeseori e luată în seamă și devine convingătoare numai atunci când persoana sa e ridicată în slăvi sau în cazul când cronicarul subliniază neîmplinirile unui spectacol semnat de un confrate. Există și alte cazuri, în care realizatorii spectacolului devin interesați și receptivi numai la textele anumitor critici, cu care pot comunica și pe care uneori îi pot chiar influența.

Scopul oricărei cronici ar trebui să îl reprezinte informarea, stimularea interesului public pentru frumos și creativitate. Autorul unei cronici trebuie să îndrume gustul publicului printr-o atitudine critică de evaluare, să educe, în definitiv. Aparent, nu pare prea greu să scrii o cronică teatrală. Mulți cred că a fi cronicar teatral este una dintre cele mai ușoare și mai frumoase meserii: nu faci decât să te duci toată ziua la spectacole, iar apoi să scrii despre ceea ce ai văzut și ai auzit. Lucrurile stau în realitate cu totul altfel, important într-un text de acest gen fiind de fapt cu cât talent și cu câtă personalitate scrii despre acel spectacol. Pregătit special pentru aceasta, autorul cronicii descoperă mesajul, semnificația manifestării artistice și modalitățile sale de realizare și le oferă publicului. Dorin Popa consideră că textul unui redactor specializat este necesar realizatorului unui spectacol, deoarece reprezintă o judecată de valoare, o apreciere a actului regizoral și actoricesc.¹⁴ În funcție de aceste aprecieri, regizorul și actorii pot efectua rețușurile necesare îmbunătățirii performanțelor lor artistice. În aceeași măsură, părerea unui specialist determină regizorul să capteze semnificațiile tipologice ale personajelor, precum și resorturile lor psihologice.

Ca specie jurnalistică de opinie, cronica se caracterizează prin mult subiectivism, ilustrat de: libertatea de alegere a subiectului, a tonului, personalizarea – „eu” apare nestingherit –, libertatea de expresie. Prin comunicarea propriilor impresii, în calitate de specialist, redactorul nu se izolează de cititori, ci, dimpotrivă, și-i apropie pe aceștia, în încercarea de a descifra valențele educative și artistice ale spectacolului.

Teoreticienii genului sunt de acord asupra faptului că nu oricine poate fi cronicar de teatru, că nu orice jurnalist care scrie pe domeniul cultural are capacitatea de a scrie cronici de valoare. Cronicarului i se pune la dispoziție o rubrică permanentă, aflată în același loc al paginii și care apare în aceeași zi a săptămânii. În această rubrică, cronicarul are libertatea de a-și exprima opiniile și de a folosi tonul pe care îl dorește în expunerea evenimentului. Asupra conținutului cronicii, teoretic nimeni nu ar avea dreptul de a emite pretenții sau de a trage jurnalistul la răspundere, în limitele politicilor publicației. Din contră, atunci când cronica este scrisă de o personalitate marcantă, publicația în care apare aceasta crește ca valoare a conținutului: ea devine distinctă, crește numărul de cititori fideli care cumpără ziarul doar pentru a citi această rubrică. În cronică, la fel ca și în celelalte genuri ale jurnalismului de opinie, există exigențe specifice. Aici predomină nuanțarea în exprimare și nu concizia sau claritatea, cum este în jurnalismul de informare.

¹³ V. Marian Popescu, *Cronica...*

¹⁴ V. Dorin Popa, *Genuri și specii jurnalistice*, Galați, Editura Fundației Universitare „Dunărea de Jos”, 2002.

Într-o abordare mai poetică, Valeriu Moisescu, în *Introducerea* pe care a făcut-o cărții *Cronici teatrale (1990 – 2000)* a lui Victor Parhon, afirmă:

„Ca specie a gazetăriei, cronica teatrală, semnată de profesioniști sau diletanți, presupunând că izbutește să se situeze deasupra unor conjuncturi, interese personale sau de grup, simpatii sau antipatii, nu poate (și nici nu cred că trebuie să i se pretindă) a fi obiectivă, decât în raport cu stricta subiectivitate a criticului orientată pe un sistem de valori și criterii axiologice proprii. Receptarea actului critic este, la rândul său, subiectivă și temporală. Consemnarea și publicarea într-un cotidian a impresiilor unui « spectator avizat » asupra unei serii de premieră devine, a doua zi, simplă maculatură, lipsită de relevanță»¹⁵.

Putem vorbi, așadar, atunci când analizăm o cronică teatrală, de câteva elemente esențiale. În primul rând, este importantă *calitatea și specificitatea informației*, pentru că și cronica este un text jurnalistic. Este vorba despre datele esențiale de identificare a spectacolului, autorului, actorilor, creatorilor acestuia, precum și a datei când a avut loc premiera. Așa cum observa Marian Popescu, aceste date sunt de multe ori omise sau sunt așezate în articol într-o ordine nefirească.

În al doilea rând, important este *scopul* cronicii teatrale, mai exact ce se dorește: o descriere analitică sau nu a spectacolului, informații esențiale legate de personaje și de acțiune, aprecieri ale modului în care se joacă și este pus în scenă spectacolul: este în linie realistă, realist-magică, poetică, simbolic-metaforică? Se joacă pe o scenă convențională sau este folosit un spațiu neconvențional?

„O cronică poate semnala ceva ieșit din comun cu ocazia unei premiere: fie debutul regizoral, actoricesc, scenografic, dramaturgic, fie o performanță deosebită sau poate atrage atenția asupra unor coincidențe regășibile în planul actualității. De multe ori, scopul actului jurnalistic, în cazul cronicii teatrale, e subordonat modului jurnalistic al suportului pe care apare. Dincolo de condițiile tehnice legate de numărul de cuvinte sau de semne, de stilistica titlurilor și subtitlurilor, de ilustrația foto, cronica teatrală răspunde, de fapt, la o dublă întrebare simplă: de ce o faci și pentru cine o faci? Câtă vreme semnatarii nu își precizează răspunsurile, actul jurnalistic este compromis din start.”¹⁶

În al treilea rând, este important *publicul* căruia i se adresează cronica. Într-un fel arată o cronică într-un jurnal de adresabilitate generală, cu un public mediu cultural, în alt fel arată o cronică într-o revistă culturală, care presupune un public cunoscător, educat. Potențialul public cititor poate influența stilul și tonul cronicii, referințele culturale, comentariile și chiar scopul cronicii (de informare și educare în primul caz, de aprecieri valorice în al doilea caz).

Cronică sau critică teatrală?

Trebuie făcută o distincție clară în presa românească între cronica teatrală și critica de teatru. Ce este una, ce este cealaltă? Unde apar diferențele? Făcând o sinteză a definițiilor date de diverși autori¹⁷, putem spune că articolul de critică teatrală este un rezumat al unui eveniment, urmat de opiniile personale ale autorului. Sau, altfel spus, un amestec de recenzie și analiză, cu rolul de a incita la lectură. În presa românească, criticul (care are un statut

¹⁵ Valeriu Moisescu, *Introducere* la volumul *Cronici teatrale (1990 – 2000)* de Victor Parhon, București, Fundația Culturală „Camil Petrescu”, 2006, p. 5.

¹⁶ M. Popescu, *Cronica teatrală și jurnalismul de nișă*, în „Artactmagazine.ro”,

<http://www.artactmagazine.ro/cronica-teatrala-i-jurnalismul-de-ni-a.html>; nr.168, la 30.06.2012

¹⁷ Vezi Mihai Coman, Sorin Preda, Dorin Popa, Cristian Florin Popescu, Doina Ruști.

privilegiat și onorat în redacția unei publicații), de multe ori se implică în viața breslei, încercând să controleze, să impună sau să excludă anumite nume, să influențeze acordarea unor premii. Este motivul pentru care, pe lângă talent și o cultură solidă, criticul ar trebui să dea dovadă și de onestitate în fața cititorilor săi. Sorin Preda numește pe scurt diferențele dintre un text critic și o cronică:

„Indiferent de contextul în care se află (literar, cinematografic, plastic, muzical etc), articolul literar nu trebuie confundat cu textul unei cronici. Motivele țin de mai multe rigori:

- nu are ritmicitatea cronicii;
- lectura este punctuală (contează mai mult cartea și mai puțin opera în ansamblu);
- exemplificările și citatele sunt mai numeroase;
- valorizează, dă un verdict și un diagnostic”¹⁸.

Dinu Kivu, în volumul *Rezistența prin teatru*, vorbește despre calitatea și eficiența criticii teatrale, considerând că principalele motive pentru care spectatorii nu au încredere în cronicile și în criticile de teatru sunt imprecizia punctului de vedere personal, labilitatea criteriilor critice și lipsa unei autentice cronici de spectacol. Tot Dinu Kivu este cel care atrage atenția că rolul unui cronicar de teatru este să trimită oamenilor la un spectacol (sau să recomande contrariul) și nu să facă trimiterea spre textul scris de dramaturg, care poate fi citit de oricine, oriunde și oricând.

În ultimii 20 de ani mai ales, pentru spectatorul obișnuit, care răsfoiește paginile unui ziar, cronica teatrală are un caracter strict informativ (poate de aici și tendința unor ziariști, mai ales cei care lucrează la un cotidian, de a transforma cronica într-un gen jurnalistic de informare, respectiv în relate). Totuși, pentru un om de teatru, fie el actor sau regizor, părerea cronicarului este adesea luată în seamă. Ea devine importantă însă doar atunci când cronicarul subliniază părțile bune ale unui spectacol sau, din contră, atunci când sunt exprimate direct lipsurile acestuia. Mai există și cazuri excepționale, în care regizorii sau actorii devin interesați doar de textele unor anumiți critici, cu care dezvoltă apoi o relație preferențială.

„Cronica teatrală azi, la noi, e un mic ghetou. E citită, dacă, mai ales de cei din profesie, suportul ei mediatic (ziarul, săptămânalul, lunarul) face foarte puțin transparent modul comunicării: de fapt, pentru cine scriu cronicarii? Foarte puțini își pun problema *publicului cititor*, ei își pun mai ales problema *mediului profesional* și astfel micul cerc, vicios, desigur, se închide cât ai clipi din ochi. Iar când vezi derogări deontologice, partizanate ridicole, agramatisme, lipsa crasă de cultură a domeniului, dar, la schimb, aplombul posturii de « judecător » și mica celebritate construită amatoristic, nu mai ai prea multe de spus.”¹⁹

Deosebirea dintre o relatare bine scrisă și o cronică de teatru sunt vizibile nu doar pentru cunoscători. În cronica teatrală, se regăsesc trimiteri la valori instituite, discutarea formulei interpretative, comparații cu alte spectacole – aspecte care cer o specializare a cronicarului în arta dramaturgică. Cronica poate să fie elogioasă sau poate fi critică, dar să arate totuși o analiză specializată. „Un principiu esențial pentru redactarea cronicii dramatice se bazează pe distincția clară între actor și personajul pe care îl întrușipează, interesând desigur relația pe care actorul o stabilește cu tipologia plăsmuită. Datoria cronicarului este de a observa în ce măsură actorul se identifică rolului, cât de autentic este jocul său.”²⁰

¹⁸ S. Preda, *Jurnalismul cultural...*, p. 29.

¹⁹ M. Popescu, *Scenele teatrului...*, p. 47.

²⁰ Doina Ruști, *Presa culturală...*, p. 147.

Bibliografie

- Agnes, Yves. 2011. *Introducere în journalism*. Iași: Editura Polirom.
- Bertrand, Claude-Jean. 2001. *O introducere în presa scrisă și vorbită*. Iași: Editura Polirom.
- Brandl-Gherga, Mariana. 2002. *Eveniment și imagine în presa scrisă*. Timișoara: Editura Artpress.
- Bremond, Claude. 1981. *Logica povestirii*. București: Editura Univers.
- Coman, Mihai. 2007. *Introducere în sistemul mass-media*. Iași: Editura Polirom.
- Coman, Mihai (coord.). 1997. *Manual de journalism. Tehnici fundamentale de redactare*. vol. I. Iași: Editura Polirom.
- Coman, Mihai (coord.). 1999. *Manual de journalism. Tehnici fundamentale de redactare*. vol. II. Iași: Editura Polirom.
- Corti, Maria. 1981. *Principiile comunicării literare*. București: Editura Univers.
- Gaillard, Philippe. 2000. *Tehnica jurnalismului*. București: Editura Științifică.
- Houdebine, Jean Louis. 1980. *Pentru o teorie a textului. Antologie „Tel Quel” 1960-1971*. București: Editura Univers.
- Kivu, Dinu. 2009. *Rezistența prin teatru*. București: Editura Tracus Arte.
- Mouilland, Maurice, Jean Francois Tetu. 2003. *Presa cotidiană*. București: Editura Tritonic.
- Parhon, Victor. 2006. *Cronici teatrale (1990 – 2000)*. București: Fundația culturală „Camil Petrescu”.
- Popescu, Cristian Florin. 2003. *Manual de journalism. Redactarea textului jurnalistic. Genurile redacționale*. vol. I. București: Editura Tritonic.
- Popescu, Cristian Florin. 2004. *Manual de journalism. Journalism specializat*, vol. II. București: Editura Tritonic.
- Popescu, Marian. 2004. *Scenele teatrului românesc 1945 – 2004. De la cenzură la libertate*. București: Editura Unitext.
- Popescu Marian. 2011. *Teatrul și comunicarea*. București: Editura Unitext.
- Preda, Sorin. 2006. *Jurnalismul cultural și de opinie*. Iași: Editura Polirom.
- Preda, Sorin. 2006. *Tehnici de redactare în presa scrisă*. Iași: Editura Polirom.
- Randall, David. 1998. *Jurnalismul universal. Ghid practic pentru presa scrisă*. Iași: Editura Polirom
- Ruști, Doina. 2002. *Presa culturală. Specii, tehnici compoziționale și de redactare*. București: Editura Fundației Pro.
- Șerbănescu, Andra. 2000. *Cum se scrie un text*. Iași: Editura Polirom.
- Ungureanu, Cornel. 2001. *Despre regi, saltimbanci și maimuțe*. Timișoara: Editura Marineasa.
- Brandl-Gherga, Mariana, Petrișor, Sebastian. *Relatarea, gen jurnalistic între mimesis și diegesis*. Revista „Cultură și comunicare.com”, nr. 1.

This work was cofinanced from the European Social Fund through Sectoral Operational Programme Human Resources Development 2007-2013, project number POSDRU/159/1.5/S/140863, Competitive Researchers in Europe in the Field of Humanities and Socio-Economic Sciences. A Multi-regional Research Network, sau Această lucrare a fost cofinanțată din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, Cod Contract: POSDRU/159/1.5/S/140863, Cercetători competitivi pe plan european în domeniul științelor umaniste și socio-economice. Rețea de cercetare multiregională (CCPE)